

«Інфомедійна грамотність – невід’ємна складова навчального процесу закладу вищої освіти»

Збірник статей

Київ

Академія української преси

Центр вільної преси

2021

УДК 378.091.3:316.77-028.16/-028.26](477)(082)

I-74

Редакційна колегія:

Дуцик Д.Р., кандидатка філологічних наук, виконавча директорка ГО «Український інститут медіа та комунікації», викладачка Могилянської школи журналістики;

Іванов В.Ф., доктор філологічних наук, професор, президент Академії української преси (головний редактор);

Романюк В.С., кандидатка культурології, заступниця директора Могилянської школи журналістики (НаУКМА);

Тараненко О.В., кандидатка філологічних наук, доцентка, менеджерка з організаційного розвитку проєкту «Вивчай та розрізняй: інфо-медійна грамотність» IREX;

Фінклер Ю.Е., доктор філологічних наук, кандидат соціологічних наук, професор, професор кафедри журналістики Чорноморського національного університету імені Петра

Могили;

Янкович О.І., докторка педагогічних наук, професорка, завідувачка кафедри педагогіки і методики початкової та дошкільної освіти Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка; професорка кафедри ранньої освіти, спеціальної педагогіки та ресоціалізації Куявсько-Поморської вищої школи (Бидгощ, Польща).

I-74 Інфомедійна грамотність – невід’ємна складова навчального процесу закладу вищої освіти : збірник статей / Редкол. : В. Ф. Іванов (голов. ред.) [та ін.]. – Київ : Академія української преси, IREX, Центр Вільної преси, 2021. – 400 с.

Збірник присвячений науковому осмисленню ходу та результатів проєкту «Вивчай та розрізняй: інфо-медійна грамотність». Розглядаються як загальні положення, так і конкретні приклади впровадження елементів медіаграмотності в освітній простір України.

Статті будуть цікаві і корисні для студентів, аспірантів, наукових співробітників, викладачів, керівників закладів освіти, усіх, кого цікавить проблематика впровадження медіаграмотності.

ISBN 978-617-7370-26-9

Відповідальність за підбір, точність наведених у матеріалах фактів, цитат, власних імен та інших відомостей несуть автори опублікованих матеріалів.

Збірник статей «Інфомедійна грамотність – невід’ємна складова навчального процесу закладу вищої освіти» створений Академією української преси в межах проєкту «Вивчай та розрізняй: інфо-медійна грамотність», що реалізується Радою міжнародних наукових досліджень та обмінів (IREX) за підтримки Посольств США та Великої Британії, у партнерстві з Міністерством освіти і науки України та Академією української преси.

Зміст матеріалів не обов’язково відображає думку та не є офіційною позицією IREX, Урядів Великої Британії та США, Академії української преси. Представлені матеріали дозволяється використовувати з навчальною метою та за умови, якщо це здійснюється безоплатно для кінцевого споживача. У використанні в освітній діяльності обов’язковим є посилання на IREX, АУП та проєкт «Вивчай та розрізняй: інфо-медійна грамотність».

© Академія української преси, 2021

© IREX, 2021

© Центр Вільної Преси, 2021

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА.....	10
Марія Антонченко ДЕФІНІЦІЯ ПОНЯТТЯ «ІНФОМЕДІЙНА ГРАМОТНІСТЬ ПЕДАГОГА»	12
Любов Борбель, Юлія Філіп РОЗВИТОК ТА ФОРМУВАННЯ МЕДІАКОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ ІЗ МЕТОЮ САМОАКТУАЛІЗАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНОГО МЕДІАПРОСТОРУ	22
Олена Будник РОЗВИТОК ІНФОМЕДІЙНОЇ ГРАМОТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ «ОСНОВ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ»	28
Галина Бурковська, Лариса Києнко-Романюк ІНФОМЕДІЙНА ГРАМОТНІСТЬ ВИКЛАДАЧА ЯК УМОВА КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ ТА МЕДІАЕКОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧАСНИКІВ ОСВІТЬНОГО ПРОЦЕСУ	36
Тетяна Водолазька, Тетяна Устименко ІНФОМЕДІЙНА ГРАМОТНІСТЬ У ПРОЄКТУВАННІ ВІЗУАЛЬНОГО КОНТЕНТУ ОСВІТЬНОГО СЕРЕДОВИЩА.....	46
Галина Вороніна, Павло Удовенко ШЛЯХИ ФОРМУВАННЯ МЕДІАГРАМОТНОСТІ В УМОВАХ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ	55
Вікторія Герман МЕДІАКУЛЬТУРА ОРАТОРА: З ДОСВІДУ ВПРОВАДЖЕННЯ СЕРТИФІКОВАНОЇ ПРОГРАМИ «АКАДЕМІЧНА РИТОРИКА» У ВИЩІЙ ПЕДАГОГІЧНІЙ ОСВІТІ	60

Наталія Глинянюк ФОРМУВАННЯ МЕДІАПСИХОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПЕДАГОГІВ В УМОВАХ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ	66
Олена Гринь ІНТЕГРАЦІЯ ІНФОМЕДІЙНОЇ ГРАМОТНОСТІ У ПРОЦЕС ВИВЧЕННЯ ІСТОРІЇ У ЗАКЛАДІ ВИЩОЇ ОСВІТИ (НА ПРИКЛАДІ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ІСТОРІЯ УКРАЇНИ 1939 р. – ПОЧАТКУ ХХІ ст.»)	78
Наталія Дашченко, Олеся Мединська, Наталія Поплавська КЛЮЧОВІ ОСВІТНІ КОМПЕТЕНТНОСТІ І КОМПЕТЕНТНОСТІ ІНФОМЕДІЙНОЇ ГРАМОТНОСТІ	83
Олександр Дем’янюк ФОРМУВАННЯ ОБ’ЄКТИВНОЇ КАРТИНИ УКРАЇНСЬКОЇ РЕВОЛЮЦІЇ ЧЕРЕЗ КРИТИЧНЕ ОСМИСЛЕННЯ ІНФОРМАЦІЇ	109
Світлана Деньгаєва ІНТЕГРАЦІЯ ІНФОМЕДІЙНОЇ ГРАМОТНОСТІ У НАВЧАЛЬНІ МОДУЛІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ ПОЧАТКОВОЇ ЛАНКИ БАЗОВИХ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ	118
Тіна Дмитрієва, Лариса Ричкова ВПРОВАДЖЕННЯ МЕДІАОСВІТИ НА УРОКАХ ІСТОРІЇ	126
Марина Залужна, Світлана Запольських ДОСВІД ВПРОВАДЖЕННЯ КУРСУ «ОСНОВИ ІНФОМЕДІЙНОЇ ГРАМОТНОСТІ ТА КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ» АНГЛІЙСЬКОЮ МОВОЮ У ВИЩІЙ ШКОЛІ	137
Ірина Зелененька УКРАЇНСЬКО-БІЛОРУСЬКИЙ ЛІТЕРАТУРНИЙ ДІАЛОГ: АПОЛОГЕТИ СУЧАСНОСТІ	148
Юлія Зоря, Віталій Курас МЕДІАГРАМОТНІСТЬ У ЧЕРКАСЬКІЙ ОБЛАСТІ: ПЕДАГОГІЧНИЙ РАКУРС РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОЄКТУ «ВИВЧАЙ ТА РОЗРІЗНЯЙ ІНФО-МЕДІЙНА ГРАМОТНІСТЬ»	159

Ганна Йордан, Галина Синоруб ФОРМУВАННЯ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ В МАЙБУТНІХ МЕДІЙНИКІВ (НА ПРИКЛАДІ БІНАРНОГО ОНЛАЙН-ЗАНЯТТЯ З ДИСЦИПЛІН «ЖУРНАЛІСТСЬКИЙ ФАХ: ІНТЕРНЕТ-ЖУРНАЛІСТИКА» ТА «ЖУРНАЛІСТСЬКИЙ ФАХ: ФОТОЖУРНАЛІСТИКА»)	167
Тетяна Качак РОЗВИТОК МЕДІАГРАМОТНОСТІ СТУДЕНТІВ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ «ДИТЯЧА ЛІТЕРАТУРА ТА МЕТОДИКА НАВЧАННЯ ЛІТЕРАТУРНОГО ЧИТАННЯ»	173
Єлизавета Ковтун ФОРМУВАННЯ МЕДІЙНИХ ТА ІНФОРМАЦІЙНИХ НАВИЧОК У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	182
Тетяна Коноваленко, Юлія Надольська ФОРМУВАННЯ ІНФОМЕДІЙНОЇ ГРАМОТНОСТІ СТУДЕНТІВ НА ЗАНЯТТЯХ ІЗ ФАХОВИХ ДИСЦИПЛІН	187
Тетяна Коноваленко, Анатолій Солоненко ВПЛИВ ПРОЄКТУ «ВИВЧАЙ ТА РОЗРІЗНЯЙ: ІНФО-МЕДІЙНА ГРАМОТНІСТЬ» НА МОДЕРНІЗАЦІЮ ЗМІСТУ ОСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УНІВЕРСИТЕТУ	195
Анастасія Кузнєцова, Дарія Лукьяненко ВИВЧЕННЯ РЕГІОНАЛЬНИХ ХУДОЖНІХ ТЕКСТІВ ШЛЯХОМ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ІНФОМЕДІЙНОЇ ГРАМОТНОСТІ	202
Оксана Кучерук БЛОГ ВИКЛАДАЧА ЯК ОСВІТНІЙ МЕДІАРЕСУРС ТА ЙОГО РОЛЬ У ФОРМУВАННІ ІНФОМЕДІЙНОЇ ГРАМОТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ-СЛОВЕСНИКА	210
Галина Лещук МЕДІАКОМПЕТЕНТНІСТЬ ФАХІВЦІВ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ	218

Євгенія Луганцова РОЗВИТОК КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ НА УРОКАХ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ	224
Оксана Малєєва ОНЛАЙН-БЕЗПЕКА ЯК ОДИН ІЗ НАПРЯМКІВ РОБОТИ ПРАЦІВНИКІВ ПСИХОЛОГІЧНОЇ СЛУЖБИ	232
Оксана Матвійчук РЕСУРСИ ОСВІТЯНСЬКИХ БІБЛІОТЕК УКРАЇНИ З ІНФОМЕДІЙНОЇ ГРАМОТНОСТІ	241
Лариса Мельник МЕДІАКУЛЬТУРА: ВНУТРІШНІ І ЗОВНІШНІ ОБУМОВЛЕНОСТІ “ НОВОЇ ГРАМОТНОСТІ” ЯК КОМПОНЕНТА КУЛЬТУРНОГО РОЗВИТКУ ТА БЕЗПЕКИ	248
Вікторія Микитенко МЕДІАГРАМОТНОСТЬ ЯК СКЛАДНИК ПРЕВЕНТИВНОЇ КУЛЬТУРИ ВЧИТЕЛЯ-СЛОВЕСНИКА.....	264
Юрій Митрофаненко, Жанна Федірко СПРОСТУВАННЯ ІСТОРИЧНИХ ФЕЙКІВ ЗАСОБАМИ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ ДЛЯ РОЗВИТКУ МЕДІАГРАМОТНОСТІ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ ІСТОРІЇ.....	269
Вікторія Михтуненко ІЗ ДОСВІДУ ІНТЕГРАЦІЇ ІНФОМЕДІЙНОЇ ГРАМОТНОСТІ В НАВЧАЛЬНИЙ КУРС «ІСТОРІЯ СЛОВ’ЯНСЬКИХ НАРОДІВ»	274
Світлана Моцак ФОРМУВАННЯ МЕДІАКОМПЕТЕНТНОСТІ В ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ШКІЛЬНОГО КУРСУ ВСЕСВІТНЬОЇ ІСТОРІЇ ТА МЕТОДИКИ ЙОГО НАВЧАННЯ	280
Ольга Муратова МЕДІАГРАМОТНІСТЬ ЯК КЛЮЧОВА КОМПЕТЕНТНІСТЬ СУЧАСНОГО ВЧИТЕЛЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ І ЛІТЕРАТУРИ	287

Тамара Насалевич ФОРМУВАННЯ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ГРАМОТНОСТІ ПРИ НАВЧАННІ АКАДЕМІЧНОГО ПИСЬМА ТА ОСНОВ ДОБРОЧЕСНОСТІ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ	296
Галина Островська, Анастасія Островська МЕДІАГРАМОТНІСТЬ ПЕДАГОГА: ОНЛАЙН-ІНСТРУМЕНТАРІЙ, ШЛЯХИ РОЗВИТКУ ТА ВПРОВАДЖЕННЯ	302
Наталія Пономаренко ІНФОМЕДІЙНА ГРАМОТНІСТЬ МОЛОДШИХ СПЕЦІАЛІСТІВ ІЗ ЖУРНАЛІСТИКИ	310
Світлана Романюк, Кристина Шевчук ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ МЕДІАГРАМОТНОСТІ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ	316
Людмила Салагуб «МЕДІАГРАМОТНА СВІДОМІСТЬ»: ВЕКТОР КРИТИЧНОГО ВИВЧЕННЯ ІСТОРІЇ.....	326
Олена Семенов МЕДІА&ВЧИТЕЛЬСЬКИЙ КАМПУС ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ІНФОМЕДІЙНОЇ ГРАМОТНОСТІ.....	332
Олеся Слижук ФОРМУВАННЯ У СТУДЕНТІВ-ФІЛОЛОГІВ НАВИЧОК РОБОТИ З ІНФОРМАЦІЄЮ НА ОСВІТНЮ ТЕМАТИКУ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ МЕТОДИКИ ЛІТЕРАТУРИ.....	339
Олена Стрілюк ІНТЕГРАЦІЯ ІНФОМЕДІЙНОЇ ГРАМОТНОСТІ У ВИКЛАДАННЯ КУРСУ «НОВІТНЯ ІСТОРІЯ КРАЇН АЗІЇ ТА АФРИКИ (1918 – 1945 рр.)»	346
Ольга Третяк ПРО МЕДІАГРАМОТНІСТЬ НЕ ПО СЕКРЕТУ: ЯК ЖИТИ СЕРЕД ФЕЙКІВ І ДЕЗІНФОРМАЦІЇ	354

Інфомедійна грамотність – невід’ємна складова навчального процесу закладу вищої освіти

Ольга Турко

ШЛЯХИ ФОРМУВАННЯ ІНФОМЕДІЙНОЇ ГРАМОТНОСТІ В МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ІЗ ПОЧАТКОВОЇ
ТА ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ЗАСОБАМИ КУРСУ «УКРАЇНСЬКА МОВА (ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ)».....360

Вікторія Федоренко, Вікторія Чуркіна

ВПРОВАДЖЕННЯ EDUCATIONAL TECHNOLOGY (EdTech) В УПРАВЛІННІ НЕПЕРЕРВНОЮ ОСВІТНЬОЮ
ДІЯЛЬНІСТЮ СТУДЕНТІВ /УЧНІВ ТА ПЕДАГОГІВ366

Марія Федунь

СОФІЯ ЯБЛОНСЬКА-УДЕН – УКРАЇНСЬКА ЖУРНАЛІСТКА: ІНФОРМАЦІЙНА ДОСТОВІРНІСТЬ
ТА ПОЕТИКА ПОДОРОЖНИХ ОПИСІВ371

Зоя Філончук

МЕДІАГРАМОТНІСТЬ У РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВЧИТЕЛЯ ГЕОГРАФІЇ.....380

Інна Червінська

МЕДІАГРАМОТНІСТЬ ЯК СКЛАДОВА ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ ПЕДАГОГА ГІРСЬКОЇ ШКОЛИ390

Третяк Ольга Петрівна

кандидат педагогічних наук

Інститут післядипломної освіти Київського університету імені Бориса Грінченка
доцент кафедри дошкільної та початкової освіти

м. Київ Україна,

o.tretiak@kubg.edu.ua

ПРО МЕДІАГРАМОТНІСТЬ НЕ ПО СЕКРЕТУ: ЯК ЖИТИ СЕРЕД ФЕЙКІВ І ДЕЗІНФОРМАЦІЇ

Анотація. У статті розглядається досвід розробки проекту «Про медіаграмотність не по секрету: як жити серед фейків і дезінформації» для підвищення кваліфікації вчителів початкової школи.

Ключові слова: медіаграмотність, медіа, компетентнісний підхід, фейки, інформаційні вкиди, тролі, боти, клікбейт, «джинса», інфопростір.

Вступ. Нова стадія розвитку людства почалася з переважного розвитку інформаційних технологій [1, с. 6]. Щодня дорослі й діти є активними споживачами інформації, яку отримують із різних джерел: телебачення, радіо, інтернет, преса, аудіо-, відеопродукція тощо. Більшу частину відомостей, на підставі яких формується наш світогляд, ми отримуємо із засобів масової інформації,

які створюють навколо кожної людини особливу медійну реальність. Медіаосвіта покликана допомогти молодому поколінню краще адаптуватися у світі медіакультури, освоїти мову засобів масової інформації, навчитися аналізувати медіатексти [2, с. 111].

Проект «Вивчай та розрізняй: інфо-медійна грамотність» надихнув на створення власного – розробки змістового модулю дистанційної форми навчання «Про медіаграмотність не по секрету: як жити серед фейків і дезінформації» для підвищення кваліфікації вчителів початкової школи в Інституті післядипломної освіти Київського університету імені Бориса Грінченка. Мета даного модулю – сприяти удосконаленню медіаграмотності та вчитися протистояти головним викликам сучасного світу – дезінформації та фейкам.

Мета статті. Висвітлити досвід роботи з формування практичних навичок із розуміння,

аналізу й оцінювання змісту медіа, здатності створити власний медіапродукт і оцінювати власну медіаактивність.

Виклад основного матеріалу. Школа готує людину до подальшого життя. Це дуже відповідальна місія. І особлива роль тут відводиться початковій школі, бо саме вона закладає підвалини успішного навчання в середніх та старших класах, дає алгоритм дій на всі шкільні, а часто взагалі на всі роки. Саме тут прищеплюється любов до навчання, навички роботи з медіа, реакції на різні типи повідомлень.

Зміст початкової освіти сьогодні вирізняється міжпредметною інтеграцією і формуванням практичних навичок, що дозволяє врахувати особливості молодших школярів, забезпечувати баланс емоційної, інтелектуальної, духовної, соціальної, фізичної сфер життя, побудувати навчання дитини навколо формування в неї трьох орієнтирів: «відчуваю», «думаю» та «дію» завдяки використанню різноманітних організаційних форм навчання та компетентнісного підходу.

Необхідно навчити дітей молодшого шкільного віку сприймати мережу як інструмент пізнання і можливості підтримки контактів, поводитись у ній активно, ефективно, безпечно, культурно та з користю для свого розвитку. Саме тому розвиток медіаграмотності та медіакультури є надзвичайно важливим фактором формування морально-етичних якостей та громадянської позиції учнів молодших класів [2, с. 104]

Враховуючи те, що вчителю тепер надається більше свободи при плануванні освітнього процесу з метою реалізації програм та забезпечення цілісної системи знань,

умінь і ставлень, спрямованих на формування ключових компетентностей і наскрізних умінь, він може проводити раз на тиждень так звані тематичні дні, присвячені розвитку критичного мислення, удосконаленню вмінь досліджувати довкілля, дослідницько-пізнавальним проектам, екскурсіям, формуванню медіаграмотності або іншим навчальним потребам, що дозволяє забезпечувати якість освітнього процесу.

Сьогодні медіаосвіта має бути спрямована на забезпечення цілісної підготовки дітей і молоді до життя в інформаційному суспільстві.

Навчальні предмети початкової загальної освіти спрямовані на соціалізацію особистості молодших школярів, їхнє патріотичне і громадянське виховання. Інтеграція тематики медіаосвіти скерована на досягнення цілей середньої освіти, сформульованих у концепції «Нової української школи», і зокрема на розвиток критичного мислення. Громадянська та медіакомпетентність стає для сучасного вчителя інструментом, за допомогою якого він формує в учнів/учениць найважливіші людські якості, необхідні для життя в суспільстві.

Інтеграція медіаосвіти в шкільні предмети молодшої школи, особливо в громадянознавчий курс «Я досліджую світ», впливатиме на формування громадянської, соціальної та медійної компетентності учня/учениці, а саме: вміння критично мислити; навичок пошуку, аналізу та оцінювання інформації, тверезого ставлення до медіаповідомлень на основі вивчення джерел. Учні зможуть вже з молодшого шкільного

віку шукати та перевіряти інформацію, аналізувати вплив медіатекстів та створювати їх.

Сьогодні не достатньо бути письменною людиною і дізнаватися про новини з преси, щоб бути в курсі всіх новин. Важливо стати медіаграмотною людиною, тобто розумітися в сучасних медіа й інформації, де папір стрімко втрачає позиції, а новини і технології змінюються майже зі швидкістю світла. «Медійна грамотність охоплює такі складники:

- Естетичні і креативні навички: здатність бачити, чути, створювати й інтерпретувати медіаконтент.
- Інтерактивні навички: здатність спілкуватись за допомогою медіа і приміряти на себе різні медіаролі. Інтерактивні навички вказують на готовність висловлювати свої думки і настанови.
- Навички критичного аналізу. Це вміння інтерпретувати і розуміти значення різних медіаконтентів. Учень може інтерпретувати і оцінювати медіаформи і контент, використовуючи різні аналітичні інструменти. Ці навички краще розвиваються через вивчення різноманітних медіаконтентів і жанрів.
- Навички безпеки. Це вміння знаходити вихід зі скрутних ситуацій і уникати їх. Найважливіші навички безпечної поведінки у віртуальному просторі – захист приватного простору і вміння уникати шкідливих контактів і контенту» [6, с. 14].

Наш тематичний план курсу «Про медіаграмотність не по секрету: як жити серед фейків і дезінформації» складається з таких частин:

- як жити у світі фейків і дезінформації;
- шість кроків для перевірки інформації в медіа;
- десять порад для створення безпечного інформаційного простору.

Завдання змістового модуля з вищевказаної теми – це формування у вчителів практичних навичок із розуміння, аналізу й оцінювання змісту медіа, здатності створити власний медіапродукт і оцінити власну медіаактивність, мотивування вчителів до розвитку медіаосвітніх компетентностей та імплементувати здобуті знання у навчальний процес.

На допомогу вчителям було складено глосарій із переліком слів і висловів, що стосуються теми, підібрано рекомендовану літературу з покликаннями на електронні ресурси. Цінним для вчителів, на наш погляд, будуть практичні поради та досвід колег із впровадження медіаграмотності в освітній процес початкової школи. Так, у мережі Facebook поділилася ігровими ситуаціями з виховання доброчесності в своїх учнів вчителька початкових класів Маловисківської школи №3 Кіровоградської області Лисенко Оксана Миколаївна https://m.facebook.com/story.php?story_fbid=434882377509494&id=100029632060902&sfnsn=mo

Для самоконтролю було розроблено тестові завдання: на вибір однієї правильної відповіді,

кількох варіантів правильних відповідей, на встановлення відповідності, на завершення думки.

Подано короткий виклад лекційного матеріалу. Статистика відверто свідчить про те, що українське суспільство конче потребує підвищення інфомедійної грамотності. Медіаграмотна людина знає і вмє критично сприймати та оцінювати інформацію і, відповідно, ухвалює обґрунтовані й адекватні рішення. Наприклад, вчителі мають знати та розуміти, що таке медіа, медіаграмотність, фейки, інформаційні вкиди, тролі, боти, клікбейт, слова-тригери, факт-чекінг, ботоферми, дедлайн та інші.

Що тоді таке медіа? Медіа у вузькому розумінні – це всі канали масової інформації й комунікації: телебачення, друковані газети і журнали, радіостанції, інтернет-сайти, блоги, соціальні мережі (Facebook, Instagram, Telegram, Twitter, TikTok та ін.). У ширшому розумінні медіа є всі тексти, зображення і коди природних та штучних мов, які можуть фіксувати й передавати повідомлення.

А термін «медіаграмотність», вважається, був введений від термінів «критичне бачення» та «візуальна грамотність». Також використовуються такі терміни, як «технологічна грамотність», «інформаційна грамотність», «комп’ютерна грамотність» тощо. Д. Консидайн говорить про те, що в США терміни «медіаграмотність» і «медіаосвіта» використовуються паралельно, до того ж перший більш відомий широкій публіці. Під терміном же «медіаосвіта» часто розуміють набуття учнями знань про медіа [Considine D., 1999: 125; за Федоров А. Терминологія...]. Але значна частина науковців дотримується думки, що

медіаграмотність – це частина медіаосвіти. К. Ворсноп вважає, що медіаграмотність – це результат медіаосвіти, вивчення медіа. Що більше ви вивчаєте медіа (за допомогою медіа), то більш ви медіаграмотні, тобто медіаграмотність – це здатність експериментування, інтерпретації/аналізу та створення медіатекстів [Worsnop C., 1994: X; за Носова С. С.]. Інші науковці вважають, що медіаграмотність працює на те, щоб людина була активна та грамотна, мала розвинуту здатність до сприйняття, створення, аналізу, оцінювання медіатекстів, до розуміння соціокультурного та політичного контексту функціонування медіа в сучасному світі, кодових і репрезентаційних систем, використовуваних медіа; життя такої людини в суспільстві та світі пов’язане з громадянською відповідальністю [International..., 2001: 949; за Носова С. С. та Федоров А. В., 2010] [4, с. 23].

Медіаграмотність є відкритим у часі процесом. Вона дозволяє сучасній людині ухвалювати обґрунтовані рішення, менше залежати від впливів, краще розуміти межу між реальністю та медійною картиною світу, між фактом та маніпуляцією. Тобто залишатися собою і змагатися за власні цінності. Медіаграмотність є запорукою виживання і успіху в новому інформаційному середовищі тим паче.

Маніпуляція – це акт впливу на людей або приховане керування ними. Маніпулятивність несе в собі негативне значення. Маніпулятивними стають приховані змісти закладені у масові повідомлення [3, с. 112].

Десять компетентностей із медіаграмотності, розроблених нідерландською

організацією Mediawijzer.net. Інтерактивна модель. Переклад «Детектор медіа»: <https://bit.ly/3ew7qXL>. Джерело: <https://www.mediawijzer.net/about-mediawijzer-net/>

Щоб подолати ворога, маємо знати його в обличчя: розуміти прикмети фейків і лазівки, якими сумнівні повідомлення, брехня, маніпуляція вповзають у (наш) інфопростір. Ось ще одна проста метафора: медіаграмотність ніби мікроскоп показує у збільшеному вигляді інформаційне сміття, яким кишать медіа:

- фейки (відверта брехня) і дезінформація;
- інформаційні вкиди — фейкові чи маніпулятивні повідомлення в контексті резонансної теми з чіткою метою обурити суспільство, завдати шкоди репутації тут і зараз;
- «джинса» — замовні матеріали, замасковані під журналістські; маніпулятивні повідомлення; псевдонаука; інші приклади неякісної журналістики без дотримання стандартів [5, с. 4].

Звісно, ці категорії переважно мають багато спільного, завжди збігаючись у двох місцях: неправдивій інформації і намаганні вплинути на свідомість людей. Роль справжніх «демонів» інфомедійного простору грають боти і тролі. Боти — це сторінки нереальних осіб, краще чи гірше замасковані під «реальних людей», які поширюють фейки, публікують образливі, неадекватні, неправдиві коментарі, щоб викривити уявлення про громадську думку, спровокувати ворожнечу,

бурхливу дискусію, яка дозволяє алгоритмам соціальних мереж «піднімати» й показувати такі повідомлення ширшій аудиторії. Впізнати, хоч і не завжди, бота можна за браком інформації й реальних фото, випадковим набором «друзів» чи фоловерів, однотипною маніпулятивною інформацією на сторінці. Тролі — це сторінки реальних людей, яким платять за деструктивну роботу у медіа, переважно в соціальних мережах.

Висновок. Інформація, яку людина отримує щодня через ЗМІ та соціальні мережі, формує її свідомість. Це свідчить про те, що всю інформацію потрібно перевіряти й аналізувати. Використовувати пошуковик Google, фактчекінгові сайти і сервіси, відкриті реєстри і бази даних, авторитетні наукові і науково-популярні ресурси, щоб дослідити будь-яке повідомлення перед тим, як йому довіряти. Сьогоднішній учень має усвідомити, що він не тільки здатний, але й зобов'язаний володіти медіаінформаційними технологіями, які є найважливішою умовою для формування інтелектуальної компетентності [2, с. 92]. Діти схильні довіряти всьому, що чують від дорослих. Важливо навчити їх із найменшого віку принципу «довіряй, але перевіряй», іншими словами — критичного мислення. Саме тому розвиток медіаграмотності та медіакультури є надзвичайно важливим фактором формування морально-етичних якостей та громадянської позиції учнів молодших класів.

Список використаних джерел:

1. Больц Норберт. Абетка медіа / За загал. ред. В. Ф. Іванова; Переклад з німецької В. Климченка. – Київ: Академія української преси, Центр вільної преси, 2015. – 177 с.
2. Збірник статей П’ятої міжнародної науково-методичної конференції «Практична медіаграмотність: міжнародний досвід та українські перспективи» – Київ. : Центр Вільної Преси, Академія української преси, 2017. – 393 с.
3. Медіаграмотність та критичне мислення на уроках суспільствознавства: посібник для вчителя / Т. Бакка, О. Бурім, О. Волошенюк, Р. Євтушенко, Т. Мелешченко, О. Мокрогуз; За ред. В. Іванова, О. Волошенюк. – К. : ЦВП, АУП, 2016. – 243 с.
4. Медіаграмотність: Підручник для вчителів / Сінді Шейбе, Фейз Рогоу/ Перекл. з англ. С. Дьома; за загал. ред. В. Ф. Іванова, О. В. Волошенюк. – К. : Центр Вільної Преси, Академія Української Преси, 2017. – 319 с.
5. Медіаграмотність “на пальцях”: як вижити у світі фейків і дезінформації URL: https://my.science.ua/mediagramotnist-na-paltsyah-yak-vyzhyty-u-sviti-fejkiv-idezinformatsiyi/?fbclid=IwAR1d0qzv9WSKNVubZXtze0g_4p8zJ9anB5prORDHDed5-mn-SPVnonWq5Po (дата доступу 16.12.2020)
6. Основи медіа грамотності: Навчально-методичний посібник для вчителя 8 (9) клас. Плани-конспекти уроків / За ред. В.Ф.Іванова, О.В.Волошенюк, О.П.Мокрогуза. – Київ: Академія української преси, Центр вільної преси, 2014. – 190 с.

Abstract. *The article examines the experience of working on the development of the project «On media literacy is no secret: How to live among fakes and misinformation» to improve the skills of primary school teachers.*

Key words: *media literacy, media, competence approach, fakes, information throws, trolls, bots, clickbait, jeans, infospace.*

